

Utrikespolitiken och försvaret.

Söderberg, Verner,

53 E a Br. 1911

National Library
of Sweden

SÖDERBERG, FREDRIK F V

Utrikespolitiken och försvaret

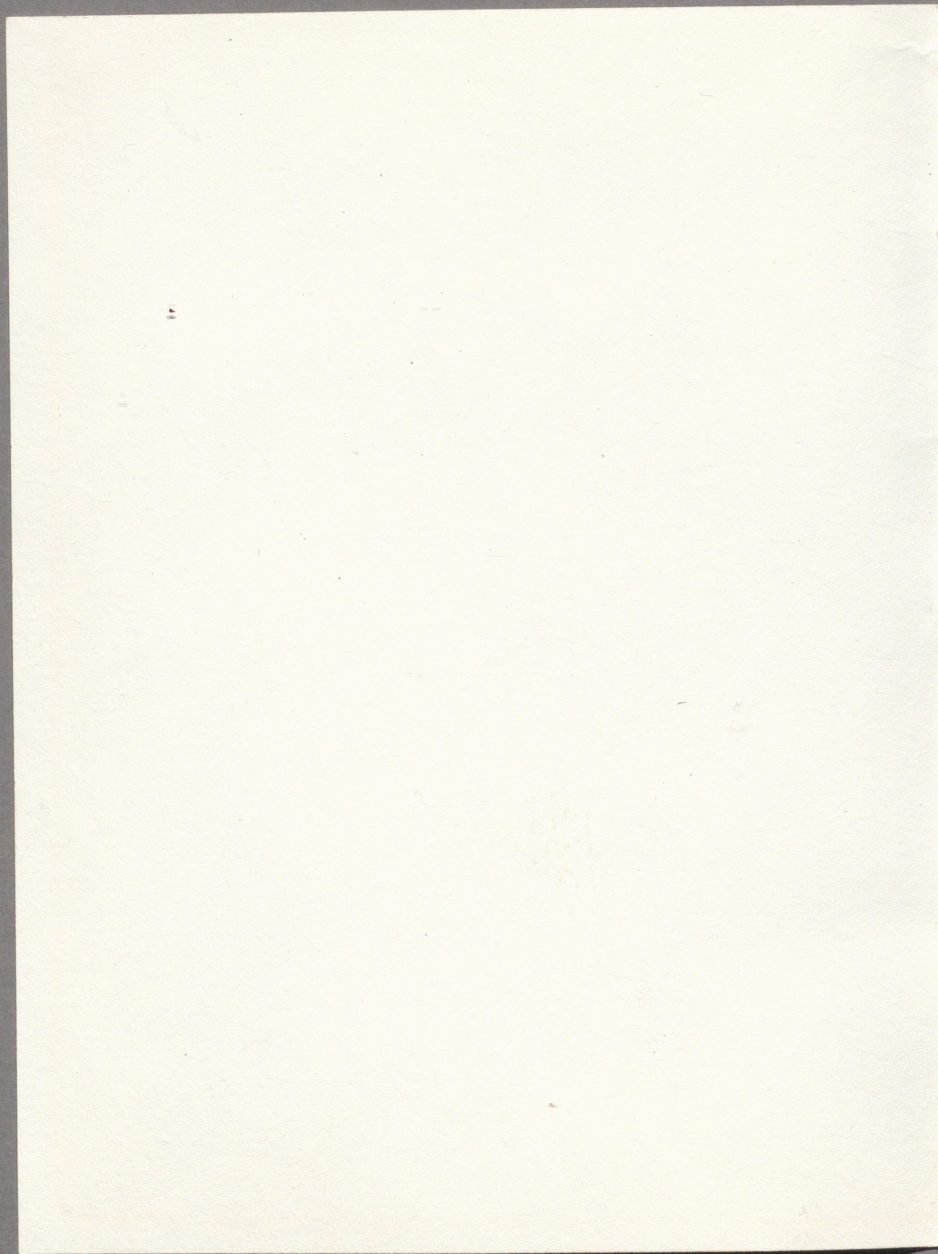
Sv. Saml.

Polit.

sv.

(B.H.)

1911

Polit. So.
(Oor)
1911

UTRIKESPOLITIKEN

OCH

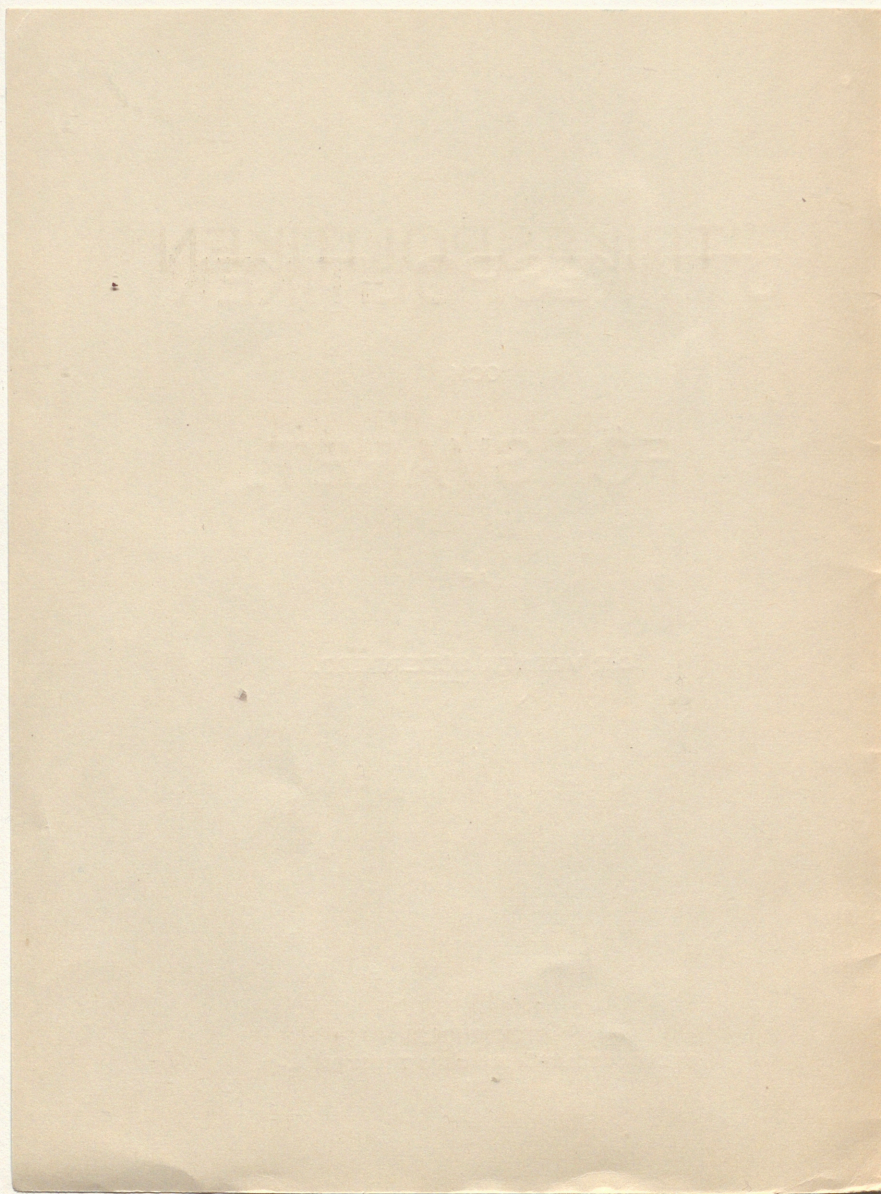
FÖRSVARET

AF

D:R VERNER SÖDERBERG.

STOCKHOLM
SVENSKA FOLKFÖRBUNDETS TRYCKERI A.-B.
1911.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

1911

1911

Som vi alla veta, här försvarsfrågan också sin utrikespolitiska sida. Man kan säga, att försvarsfrågan och utrikespolitiken äro ytterst nära befryndade med hvarandra. Utrikespolitiken är ju strängt taget inte något annat än ett slags försvar äfven den. Det är väl knappast någon människa i våra dagar, då krigens fasor hafva gjort så starkt intryck på mänsklighetens sinnen, som just längtar efter krig för krigets egen skull, och det är därför en af utrikespolitikens förnämsta uppgifter att söka undvika sådana svåra sammanstötningar nationerna emellan. Det är vidare utrikespolitikens uppgift att värna det egna landets intressen, och därför kan ju som sagdt utrikespolitiken väl anses vara ett slags försvar äfven den. Däraf följer också att lika väl, som försvarsfrågan inte är eller åtminstone inte borde vara någon partisak, så bör inte heller utrikespolitiken i ett land vara det. Man kan nog säga, att i det fallet är det lyckligare ställdt för utrikespolitiken än för försvarssaken, åtminstone i vårt land. Skiljaktiga meningar råda ju om olika försvarssystem, om det mått af utgifter, som man anser sig kunna ha råd att lämna till försvaret, och det har tvistats ganska mycket härom i vårt land, men man drar sig dock i det längsta för att göra äfven det diplomatiska försvaret, landets utrikespolitik, till en partifråga. Man har en känsla af att man därvid skulle röra vid alltför farliga saker beträffande Sveriges ställning än till den ena än till den an-

dra staten. Det skulle nog kunna göra en viss effekt, om detta nya element kastades in i partistriderna och man äfven på detta område började klandra regeringen för hvad den kunde göra eller låta i det ena eller andra afseendet, men man har en känning af att det icke går an, att man därigenom möjligen skulle skada ej blott regeringen utan äfven landet och vårt förhållande till andra makter. Man måste förfara försiktigt vid behandlingen af de frågor, som rent politiskt sedt beröra vårt lands förhållande till andra nationer. Vi hafva också kunnat se, huru den tanken alltmer trängt igenom i Sverige, liksom i de flesta andra länder. Om vi t. ex. se på ett land som England, där partimotsatserna äro så betydande, så skall man finna, att äfven om omskiftningarna i den inre politiken äro ganska stora och när ministärskiften till följd däraf äga rum, förändringarna på utrikespolitikens område dock ej bli så synnerligen i ögonen fallande. Den utrikespolitik, som den senaste konservativa regeringens utrikesminister lord Landsdowne förde, har i allt väsentligt fortsatts af hans liberale efterträdare, sir Edward Grey. På samma sätt finner man i Frankrike, där ju tidvis ministärerna växla rätt hastigt, att ofta nog utrikesministern bibehålles i den ena ministären efter den andra.

Hos oss var det före unionskrisen 1905 en särskild svårighet vid att alltid hålla utrikesministern utanför de politiska striderna, i det att utrikesministern då var, kan man säga, också minister för unionspolitiken. Han var den, som närmast hade med förhållandet till Norge att göra, och det var ju under den tiden rätt stora stridigheter inom riksdagen om den saken. Därför kan man också säga, att förhållandet till Norge uppslukade rätt mycket af utrikesministerns tid, stundom kanske till skada för hans öfriga arbete. Efter unionens upplösning har en förändring inträdd, och utrikesministern har liksom lyfts ett stycke upp öfver partiernas kamp, ett

förhållande som det skulle vara lyckligt om försvarsfrågan kunde komma i. När utrikesministern Trolle, som blef stående kvar vid den Staaffska ministärens afgang 1906 för den Lindmanska, sedermera afgick från sin post, var det icke af utrikespolitiska skäl. På samma sätt kan man finna, att då man vid debatter i kamrarna gått ganska illa åt de andra ministrarna, så har det liksom varit en annan ton äfven hos oppositionens ledare, när det gällt utrikesministern och utrikespolitiken. Det är sålunda tydligt att man börjat få klart för sig, att man måste fara varliga fram, när man diskuterar Sveriges förhållande till utländska makter, därför att det är så oerhördt lätt att åstadkomma missförstånd och därigenom olyckor, som man icke tänkt sig. Det är gifvet, att detta följer med ett mindre lands ställning midt ibland misstänksamma stormakter i den väpnade tredens tidsålder, då ju makterna stå rustade mot hvarandra och det behöfs så litet för att en konflikt skall uppstå. Därvid är det en särskild försiktighetsplikt, som åligger de mindre staterna, när det för dessa gäller att taga hänsyn till sina egna intressen och hålla sig utanför de störres strider.

*

Jag skall söka hålla mig ute vid periferien och tala om de allmänna förutsättningarna för utrikespolitiken, särskildt från försvarssynpunkt.

Jag såg nyss då jag kom hit, att som mitt ämne angifvits "nationernas förhållande till hvarandra". Om man nu skulle taga upp det ämnet, så är det ju till en början klart, att det normala förhållandet är ett förhållande af fred och vänskap. Alla nationers ansvarige målsmän i våra dagar låta ju intet tillfälle vara obegagnadt att utbyta vänskapsförskringar och fredsförskringar. De förekomma så ofta och

äro så talrika, att man nästan blir rädd, ty erfarenheten visar, att det aldrig talas så mycket om fred, som då fara för motsatsen är för handen. Om man vill se till hvad som utmärker nationernas förhållande till hvarandra i våra dagar i motsats till förut, så kan man säga, att det verkligen finnes en ärlig fredssträfvan hos flertalet nationer. Det är så ytterst stora risker förenade med börjandet af ett krig, att det är naturligt, att de ansvariga målsmännen för ett lands politik draga sig därför i det längsta. Sålunda kan man säga, att ingen nation numera åtminstone vill erkänna, att den börjar ett eröfringskrig i den mening, som detta ord innebar t. ex. för ett par århundraden sedan, men å andra sidan ha möjligheterna för krigiska förvecklingar knappast minskats, utan snarare ökats mot förr i tiden. Det är icke endast vid gränserna och i den närmaste omgifningen, som krigsanledningar kunna uppstå utan de kunna härledas ur helt andra orsaker, som kunna uppstå fjärran från det egna landet. Ett litet exempel på huru händelser i fjärran trakter inverka från den ena världsdelen till den andra är det fall, som för ett par år sedan inträffade i Newyork, då Knickerbockerbanken gick omkull. Saken omnämndes i våra tidningars utrikesafdelning utan att man fäste någon synnerlig vikt därvid. Men just genom att denna bank gick omkull kommo en hel del andra banker, som stodo på klena fötter, att ytterligare skakas, hvilket i sin tur gaf anledning till en affärskris, som fortplantade sig till Europa, och en hel del fondmäklare i vår stad, som kanske knappast läst om händelsen och ännu mindre tänkte på att någon fara var på färde, funno också snart från affärslifvet. Detta lilla exempel på huru en ekonomisk kris fortplantar sig, har sin motsvarighet på det politiska området. Man kan t. ex. tänka sig en liten konflikt vid Persiska viken, i Norra Afrika eller hvar

som hälst mellan två stormakter, som har till följd en häftig sammandrabbning i Nordsjön eller Östersjön, och sålunda kan den lilla obetydliga händelsen inom kort framkalla sådana verkningar, att frågan om vår neutralitets skyddande blir aktuell. Man måste inrätta sig därefter. Därför är det af synnerligt stor vikt, att vår utrikespolitik följer noga med hvad som händer omkring oss, så att man icke, när kriser inträffa, står alldeles häpen och oförberedd. Det gäller för en liten stat att noga följa med, så att den inrättar sig efter omständigheterna och söker föra den utrikespolitik, som är mest gynsam för värnande af landets oberoende.

Vid diskussioner om utrikespolitiska frågor säges ofta, att den uppfattningen, att man skall värna sig med vapen i hand, är föråldrad. Det behöfves ej, ty det finnes ju traktater, neutralitet och annat att lita till, säger man, om man icke rent af förordar att lita till den allmänna fredsviljan eller folkens inbördes broderskänslor. Vi ha sett, hur det kan gå äfven när det mest talas om fredsviljan. Man behöfver blott hänvisa till Förenta staternas förhållande till Mexiko just nu. Presidenten Taft, som helt nyss uppträdt som fredstankens banérförare har det allra största besvär att hålla de mäktiga ekonomiska intressen tillbaka, som försöka att blåsa upp obetydliga tilldragelser vid gränsen till krigsanledning. Det är just de ekonomiska intressenas ökade betydelse under de senaste årtiondena och deras tendens att blifva internationella, att det finnas till hands litet hvarstädes och att ofta gå dolda vägar, som utgör en af de största anledningarna till krigsfara i de nutida staternas samlif. Nu för tiden kan man också på ett helt annat sätt än förr komma i krig utan att man vill det. Regeringarna drifvas allt för lätt därtill genom upphetsade folkstämmingar, och vid de stora staternas strider kunna de små lätt nog få sitta emellan.

Emellertid säger man, att det finnes traktater, det finnes också neutralitet. Man kan ju då försöka få till stånd något slags garanti. Det är ett medel, som ofta nog förordats såsom ett alternativ till ett kraftigt försvar. Låt oss se efter, hvilka stater som f. n. erhållit en sådan garanterad neutralitet! Det är endast tvänne stater, nämligen Schweiz och Belgien. Schweiz ligger ju centralt mellan Österrike, Tyskland, Italien och Frankrike. Det var just i dessa trakter, som under Napoleons strider hans trupper tågade från Frankrike till Italien. Hos de makter, som deltagit i dessa napoleonska strider var intresset stort att få just den vägen (genom Schweiz) afstängd för framtiden. Därför när man skred till den stora uppgörelsen efter de napoleonska krigen; så bestämde man sig också för att stadga, att den vägen skulle vara förbjuden. Kongressen i Wien ansåg, att det var lämpligt att liksom afstänga Schweiz, och det fick därför en för all framtid gällande neutralitetsgaranti. Man skulle nu kunna tro, att Schweiz slagit sig till ro med denna garanterade neutralitet. Men huru litet landet än är, så har det likväl skaffat sig ett försvarssystem, som väckt så pass mycken uppmärksamhet, att det finnes folk, som vilja förordadessamma hos oss. I Schweiz har man efter landets natur och landets läge organiserat ett för landet mycket fint och bra försvarsväsen, hvilket emellertid icke kan utan vidare efterliknas hos oss. Det kräfver emellertid ganska stora uppföringar af schweizarne trots att den schweiziska neutraliteten arbetat sig in bra nog i den allmänna uppfattningen. Och ej heller kan det förnekas, att Schweiz genom sin garanterade neutralitet kommit i ett visst beroende af grannländerna, ett beroende som för ett sådant land är lättare att uthärda än fallet skulle bli för oss, om stormakterna åt Sverige dekreterade en liknande ställning.

Hvad Belgien beträffar, så fick det sin neutralitet garan-

terad under ungefär liknande omständigheter. Belgien hade nämligen liksom Schweiz varit en krigsskådeplats för främmande makter under långa tider. En mycket stor del af 1500- och 1600-talens blodigaste fältslag hafva utkämpats inom detta land. Nu hade efter de napoleonska krigen Belgien och Holland tillsammans blifvit en stat, men i Belgien var man ej mera glad åt den nya unionen med Holland än i Norge åt unionen med Sverige, och efter 15 år blef det skilsmässa mellan Holland och Belgien. Då grannstaterna fruktade att det lilla Belgien, som lösgjort sig, skulle falla under Frankrikes egenmäktiga inflytande och att Frankrike skulle kunna använda sig däraf för eventuella krigsoperationer, så enade sig stormakterna om att visserligen tillåta att Belgien fick bli fritt från Holland som själfständig stat, men att samtidigt gifva det garanterad neutralitet. Belgien har trots denna neutralitetsgaranti gjort stora uppoffringar för försvaret, och där kan man säga, att de faror, som åtfölja en garanterad neutralitet, träda ännu mera i dagen än i Schweiz. Detta har visat sig vid en liten händelse som afhandlats rätt mycket i tidningarna i december—januari, nämligen frågan om fästningen vid Vlissingen. Förhållandet är, att Holland, som icke är neutralt, har förbättrat sitt kustförsvar på sista tiden och bland annat tänkt på — det har ännu så länge icke kommit längre — att anlägga en stor fästning vid Vlissingen, invid Scheldeflodens mynning. Denna flod, som delvis går genom Belgien och vid hvilken Antwerpen, medelpunkten för Belgiens försvar, ligger, är vid mynningen holländsk. När det nu blef fråga om att Holland skulle anlägga en stark fästning vid Vlissingen, så blef man ej synnerligen oroad däraf i grannlandet Belgien, men däremot var det en del andra makter, som blefvo mycket missbelättna med att Holland ordnade sitt kustförsvar på detta sätt, framför allt England och Frankrike. Det är nämligen så, att vid ett krig mellan Tyskland

och Frankrike det skulle vara fördelaktigt för Tyskland att kunna sända sin armé öfver Belgien in i norra Frankrike. Detta är en känd militärväg, och bästa beviset för huru en garanterad neutralitet i detta afseende uppfattas är att författare i olika länder diskuterat möjligheten af en sådan infallsväg i Frankrike utan att knappast ägna en tanke åt den saken, att man vid dess begagnande skulle kränka Belgiens neutralitet. Det har nämligen ansetts, att när det gäller så viktiga saker som ett anfall på Frankrike eller dess skyddande mot sådant genom skyndsamt besättande af den belgiska fästningen Antwerpen, så får icke en traktat af 1839 stå hindrande i vägen, och om ett sådant krig utbröt, så skulle det kunna hända, att man vid denna väg till Frankrike skulle få se trupper samlas från olika länder för att "skydda Belgiens neutralitet". Hvad skulle då slutet blifva? Jo, kanske, att Belgien åter skulle blifva skådeplatsen för alla dessa maktens strider. Vi ha sett sådant förut. Rysslands krig med Japan föredes hvarken i Ryssland eller Japan utan i Mandchuriet, som tillhör Kina, hvilken makt stod i vänskapsförhållande till både Ryssland och Japan. Kinas "integritet" var garanterad, men ändock slogs man där. Man får icke för mycket lita på traktater.

Det finnes en annan form af neutralitet, som en tid hade förespråkare här i Sverige, just därför att det beträffande den garanterade neutraliteten nog gått upp för litet hvar, att den kan leda till de faror, som antydts rörande Belgien. Det väcktes af den gamle riksdagsveteranen Sven Adolf Hedin år 1902 en motion om, att Sverige, Norge och Danmark gemensamt skulle afgifva en *förklaring* om ständigt neutralitet. Man ansåg att man därigenom skulle komma från beroendet af garantier. Dessa tre länder skulle *förklara* för alla andra länder, att de ämnade principiellt och permanent vara fullt neutrala och icke blanda sig i striderna mellan stormakterna. Sedan

skulle man, menade Hedin, nog från dessa stater erhålla meddelande om att de respekterade och erkände en sådan neutralitet. På detta sätt trodde man sig kunna få någon slags försäkran om att gå fri från alla krigsinblandningar med stormakterna. Åtskilliga af förslagsställarne ville nog också härigenom komma ifrån betungande försvarsanslag. Motionen underkastades emellertid en grundlig utredning — utskotts-betänkandet går på ett par hundra sidor — och man kom till den slutsatsen, att denna *förklarade neutralitet* inte var ett spår mera värd än den *garanterade*. Staterna skulle sannolikt på en sådan förklaring svara, att det var dem angenämt att mottaga meddelandet, men det fanns nog icke någon säker utsikt att de skulle lofva att för all framtid *respektera* vår neutralitet. Detta berodde nog fortfarande på om det öfverensstämde med deras intressen. I onödan binder sig nog ingen stormakt ensam i detta afseende. Kanske skulle också en underhandsförsäkran begäras, att vi icke skulle genom neutralitetsförklaringen söka slingra oss undan vår plikt att inrätta oss så, att vi ej genom försvarslöshet blefve en fara för den allmänna freden. Man skulle inte på den vägen ernå några värdefulla motförsäkringar; man skulle blott binda sina egna händer utan att få någon säker fördel i utbyte. Därför vågade icke heller motionärerna drifva sitt förslag om denna neutralitet till votering, så pass grundlig var den kritik, för hvilken motionen varit utsatt, och därför kan man säga, att för en lång tid framåt torde denna tanke på en förklarad neutralitet vara lika mycket afskrifven från aktuell svensk politik som funderingarna på den garanterade neutraliteten.

Slutligen finnes det en tredje form af sådana försäkringar makterna emellan, som man försökt att få fram som något slags surrogat för försvarsåtgärder. Det är en form, som har särskildt intresse för oss, därför att det är en form, som Norge valde efter 1905, en form af skydd, som uppgjordes i den

s. k. integritetstraktaten af 1907. Vi veta, att Sverige-Norge gemensamt af stormakterna fått vissa löften om skydd mot Ryssland 1855 i den s. k. novembertraktaten, där Frankrike och England förklarade, att om från ryskt håll några anspråk skulle göras på svenskt-norskt område, dessa båda makter skulle skydda de förenade rikenas integritet d. v. s. besittningen af deras land oförminskadt och därmed följande rättigheter. I och med unionsupplösningen skulle så denna novembertraktat aflösas, och man ansåg då i Norge, att det fordrades något bättre skydd mot möjligheten af ett krig mot Sverige än hvad Karlstadsfördraget innebar. Norge försökte då först att få sin *neutralitet garanterad*, men det ville stormakterna icke gå med på. Efter långa förhandlingar nöjde man sig då slutligen med nämnda traktat. Det kan vara lönt att se hvad den innehåller, för den händelse folk uppträder, som vilja förorda liknande för oss.

Paragraf 1. "Norska regeringen förpliktigar sig att icke afstå till någon makt, hvarken till ockupation eller något slags disposition, någon del af norskt territorium".

Man kunde tänka sig, att om det var krig i Nordsjön, så skulle det vara en fördel för någon makt att disponera t. ex. någon norsk hamn, men enligt traktaten förbinder sig Norge att icke stå någon makt till tjänst med sådant. Det är ett åtagande, som har sitt värde, men om någon makt kommer att vilja ha en sådan hamn, är det kanske svårt nog för Norge att hindra det.

I paragraf 2 erkänna de fyra stormakterna och förpliktiga sig att respektera Norges integritet, och de lofva att, om den hotas eller kränkes af någon makt, "efter förutgången meddelande från norska regeringens sida härom gifva denna regering sitt stöd, med de medel, som kunna anses lämpligast, till skydd för Norges integritet".

Härigenom har man fått ett löfte att Norges integritet

skall respekteras och erkännas af dessa stater, men om man ser efter hvad de lofvat att göra för Norge för att i farans stund skydda den, så är det icke synnerligen mycket.

I traktaten finnes ett mycket intressant uttryck, som visar, huru pass stora inblandningsmöjligheterna kunna vara. Det står, att garantimakterna skola hjälpa och skydda Norges integritet, men märk väl inte att det skall skyddas när som hälst, utan först sedan de fått *meddelande* från den norska regeringen om att det är fara å färde. Man har således i norska integritetstraktaten gjort ett försök att lägga i den skyddade statens hand att själf bestämma, om hjälpen skulle tillkallas eller icke, men det fordras icke mycken insikt i politiska förhållanden för att förstå, att denna begränsande bestämmelse har ett mycket begränsadt värde. Om de skyddande makterna skulle finna det *förmånligt* att med sina arméer "skydda Norges integritet", skulle de nog göra det utan att Norge behöfde påkalla deras ingripande (jämför Belgien!), och om Norge påkallar deras ingripande, så äro de icke skyldiga att göra något annat än att använda "de medel som synas vara mest skickade" för ändamålet, ett uttryck, som kan betyda både mycket och litet, allt efter den mening det befinnes förmånligt att lägga in där. Man kommer således icke längre med garanterad integritet än med förklarad (eller garanterad) neutralitet. Man får ett skenbart stöd. Kanske det kan blifva en hufvudkudde att slumra in på till en tid, men när det gäller, är det nog ingen allvarligt tänkande människa i Norge, som tror, att denna integritetstraktat innebär så värst mycket. Norges försvarsutgifter ha heller ingalunda minskats efter nämnda traktats afslutande, utan så fort som norrmännen erhållit meddelandet, att de fyra stormakterna ville respektera Norges integritet, så funno de tidpunkten vara inne att riktigt anstränga sina krafter för att med alla till buds stående medel själfva skydda denna integritet. Något medel att kom-

ma undan försvarsutgifterna blef sålunda integritetstrak-
ten icke.

Detta var de tre olika sätt, på hvilka man försökt att skaf-
fa så att säga fredliga värn utifrån för ett lands oberoende,
och jag tror mig något så när hafva visat, att de trenne vä-
garna äro ganska lika och att de icke medföra så synnerligen
stora fördelar, utan tvärtom kunna leda till en del in-
blandningsmöjligheter, som på annat sätt icke skulle komma
ifråga.

En annan sak, som hör till utrikespolitiken och som jag
också vill beröra, är den allmänna ställning ett land bör
taga till freds- och skiljedomsrörelsen. Det har alltför
ofta blifvit en motsats mellan begreppen fredsvän och
försvarsvän. Den ene säger, att han är fredsvän och där-
för icke vill göra något för Sveriges försvar. En annan
är försvarsvän, och med fredssaken vill han därför inte
ha något att skaffa. Ett sådant betraktelsesätt är icke att
rekommendera. I själfva verket skulle båda sakerna myc-
ket väl kunna förenas, ty fredsvän bör ju hvar och en va-
ra, och försvarsvän bör också den fredsvänlige kunna vara.
Att en sådan motsats har kunnat uppkomma beror helt enkelt
därpå, att man i förhoppning om en snar lösning af snart sagdt
alla internationella tvistefrågor på fredens och skiljedomens
väg använt freds-rörelsen som ett vapen mot försvarssaken.
Då försvarsvännerna inse nödvändigheten af att de enskilda
staterna sörja hvar och en för sitt hus, ha de därför blifvit
misstänksamma mot freds-rörelsens anhängare, och dessa ha
ofta gifvit anledning till denna misstänksamhet genom att
stämpla allt försvarsarbete som kulturfientlig "militarism"
och därför motsätta sig äfven de nödvändigaste åtgärder för
försvarets stärkande.

Under de senaste årtiondena har det som bekant växt upp

en stark internationell rörelse för att försöka få en del tvisteämnen undantagna från de saker, som kunna framkalla strid mellan nationerna, och i stället obligatoriskt hänvisade till rättslig uppgörelse genom skiljedom. Denna stora freds- och skiljedomsrörelse har erkänts såsom ett alla makters intresse, och Sverige har vid dess främjande också sin gifna plats att fylla. Vi hafva för öfrigt på ett hedersamt sätt deltagit i detta arbete. Jag har framför mig en bok utgifven af en af världens allra förnämste nu lefvande fredsvänner, den framstående franske politikern Léon Bourgeois. Han erinrar strax i början om det tal, som Sveriges representant på den första Haagkonferensen, friherre Bildt, höll om möjligheten att få till stånd en allmän lättnad i de militärbördor, som tryckte nationerna, och han framhåller, att just detta tal blef utgångspunkten för ett af den första Haagkonferensen antaget allmänt principuttalande i den vägen. Uttalandet var nämligen allmänt hållet, att "konferensen anser att en begränsning af de militärbördor, som f. n. betunga världen, är högeligen önskvärd med hänsyn till mänsklighetens materiella och moraliska västånd". Detta var ju ändock något, och både freds- och skiljedoms-saken ha gått framåt sedan dess med stora steg. Skiljedomsribunalet i Haag upprättades i samband med den första konferensen, och Sverige har i praktiken ett par gånger visat, att vi försöka tillgodogöra oss detta nya medel att få tvister undanröjda, som man icke på annat sätt kunnat ordna. Men man får icke därför vänta alltför mycket af skiljedomsstraktater. Det ingås ju skiljedomsstraktater hit och dit, härs och tvärs. Dessa skiljedomsstraktater stadga vanligen, att om det uppstår någon tvistighet, som icke kan uppgöras på diplomatisk väg, förbinda sig kontrahenterna att hänskjuta saken till skiljedomsstolen i Haag, försävidt saken icke rör någotdera rikets heder, vitala intressen eller något annat, för hvilket förbehåll gjorts. Det är gifvet att dessa straktater ofta nog

äro föga mer än allmänna fredsdemonstrationer, såsom t. ex. de skiljedomsstraktater vi ingått med Schweiz och Portugal, med hvilka Sverige ju ej kan tänkas någonsin råka i krig. Ofta nog äro de nyttiga och bli det kanske framdeles än mer, enär det pågår ett målmedvetet arbete att borttaga så många som möjligt af de olika förbehåll, som bruka göras. Nyligen hafva vi sett, att England och Amerika ännu uppgöra en sådan straktat, där man — hette det först — skulle borttaga alla förbehåll. Det skulle, kan man tycka, icke vara svårt att skrifva en sådan straktat, att man icke under något förhållande skulle gå till krig, men nu har det förhandlats rätt länge om saken och därvid visat sig att en hel del förbehåll dock ansetts behöfliga. Att England och Amerika, som för länge sedan utkämpat sina strider och där stamfrändskapen har vunnit så stora segrar, nu kunna sluta en mycket vidtgående dylik straktat, är som den tyske rikskanslern Bethmann-Hollweg sade, blott ett konstaterande af det faktum, att dessa stater f. n. anse ett krig dem emellan vara omöjligt. Han var till och med skeptisk nog att tillägga, att om det uppkomme alldeles nya förhållanden, och tvistefrön uppstode, d. v. s. sådana af allra första ordningen, så undrade han, om denna skiljedomsstraktat skulle bestå. Detta är ju framtidsfrågor, som det kan tvistas om, men man måste komma ihåg, att det icke finnes någon som skall "exekvera" utslaget, utan hittills har man, för öfrigt med framgång, för skiljedomsstraktaternas verkställande endast litat till det allmänna rättsmedvetandet. Af de skiljedomsutslag, som fallit, har intet enda blifvit utfördt, men just omsorgen därom har fört det med sig, att dessa skiljedomsutslag stundom kommit att antaga karaktären af en *förlikning* i stället för af en dom. Man har kanske icke alltid sett endast på den strängt rättsliga sidan af saken, utan lika mycket på önskan att komma till en uppgörelse, så att båda makterna med lätthet kunde finna sig i den. Betecknande härför är den un-

dersökning, som företogs efter den ryska flottans bombardemang på de engelska fiskefartygen vid Doggersbank i Nordsjön. Saken var alldeles klar, och det höll på att blifva krig mellan England och Ryssland, men man lyckades få en undersökning till stånd. Och utslaget blef, att ehuru fiskarena ej på något sätt gifvit anledning till beskjutningen, så förklarades dock den ryska flottans befäl haft skäl att misstänka, att japanska fartyg funnos i Nordsjön, hvarigenom deras skjutande på sätt och vis ursäktades, fastän ryssarna fingo uttala sitt beklagande och betala skadestånd. Undersökningen kunde därefter godkännas af bägge makterna. Exemplet visar, huru svårt det är att i ömtåliga frågor använda skiljedom, och hittills har det i regel varit tämligen obetydliga frågor, som varit föremål därför. När vi t. ex. gingo till skiljedom med norr-männen om sjögränsen i Bohuslän och hummerfisket vid Grisbådarna så stadgades uttryckligen, att skiljedomen ej fick omfatta något område, som ej ständigt var öfversköldt af vatten! Ett bevis bland många på att skiljedomsförfarandet ännu är i sina första begynnelse och har en ganska begränsad omfattning.

Jag skall sluta dessa anmärkningar om hvad man kan vänta af freds- och skiljedomsrörelsen genom att anföra ett par citat just af Léon Bourgeois, som synes mig vara en representant för den *praktiska* freds- och skiljedomsrörelsen och som icke förlorar sig i utopiska drömmier.

Han berörde i ett tal för ett par år sedan frågan om en *afrustning* i samband med freds- och skiljedomsrörelsen och yttrade därvid i detta tal efter återkomsten från andra fredskonferensen i Haag: "Vi, mina herrar, som äro bestämde anhängare af skiljedom och fred, önska för öfrigt att klart och tydligt säga ifrån, att afrustningen i våra ögon är en *konsekvens* och icke en *förberedelse*. För att afväpning skall vara möjlig,

fordras det först och främst, att hvar och en känner sig säker i sin rätt. Först bör alltså rättssäkerheten organiseras — — ty, mina herrar, fred utan rätt är icke den verkliga freden”.

Där ser man ganska tydligt och klart just den begränsning, som freds och skiljedomsrörelsen har. Och samme Bourgeois betonade under ett besök i Köpenhamn 1909, att just från fredssynpunkt ett tillgodoseende af ett lands försvar är af den allra största betydelse. Han yttrade därom följande tänkvärda ord:

”Den stat, som så inrättar sitt försvarsväsen, att det blott skyddas åt ena hållet, skulle man kunna jämföra med en stad, som, omgifven af röfvare och vagabonder, vid solnedgången noga stänger den östra porten, men låter den västra stå på vid gafvel. Den stat, som gör sig alldeles eller i det närmaste försvarslös, ger kort och godt tillkänna, att den afstår från att hafva någon egen vilja, och böjer sig under den mest påpassliga och tilltagsna af de kringsvärmande röfvarne och vagabonderna. Ja detta är ungefär det resultat, till hvilket jag kommit genom tänkande och praktisk erfarenhet.”

Jag tror, att fredsvännens Bourgeois' tankar om fredsrelsens och försvarets förhållande till hvarandra kunna vara bra att ha i minne under de strider om Sveriges försvar, som nu torde stunda.

